

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

15. marts 2017 **

»Præjudiciel forelæggelse — artikel 96 TEUF — anvendelighed — national lovgivning, der forbyder taxatjenester at stille individuelle pladser til rådighed — national lovgivning, der forbyder taxatjenester at fastsætte deres bestemmelsessted på forhånd — national lovgivning, der forbyder taxatjenester at antaste kunder«

I sag C-253/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af cour d'appel de Bruxelles (appeldomstolen i Bruxelles, Belgien) ved afgørelse af 21. april 2016, indgået til Domstolen den 3. maj 2016, i sagen:

FlibTravel International SA,

Léonard Travel International SA

mod

AAL Renting SA,

Haroune Tax SPRL,

Saratax SCS,

Ryad SCRI,

Taxis Bachir & Cie SCS,

Abdelhamid El Barjraji,

Abdelouahab Ben Bachir,

Sotax SCRI,

Mostapha El Hammouchi,

Boughaz SPRL,

Sahbaz SPRL,

Jamal El Jelali,

* Processprog: fransk.

Mohamed Chakir Ben Kadour,
Taxis Chalkis SCRL,
Mohammed Gheris,
Les délices de Fes SPRL,
Abderrahmane Belyazid,
E.A.R. SCS,
Sotrans SPRL,
B.M.A. SCS,
Taxis Amri et Cie SCS,
Aramak SCS,
Rachid El Amrani,
Mourad Bakkour,
Mohamed Agharbiou,
Omar Amri,
Jmili Zouhair,
Mustapha Ben Abderrahman,
Mohamed Zahyani,
Miltotax SPRL,
Lextra SA,
Ismael El Amrani,
Farid Benazzouz,
Imad Zoufri,
Abdel-Ilah Bokhamy,
Ismail Al Bouhali,
Bahri Messaoud & Cie SCS,
Mostafa Bouzid,
BKN Star SPRL,

M.V.S. SPRL,
A.B.M.B. SCS,
Imatrans SPRL,
Reda Bouyaknouden,
Ayoub Tahri,
Moulay Adil El Khatir,
Redouan El Abboudi,
Mohamed El Abboudi,
Bilal El Abboudi,
Sofian El Abboudi,
Karim Bensbih,
Hadel Bensbih,
Mimoun Mallouk,
Abdellah El Ghaffouli,
Said El Aazzoui,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, L. Bay Larsen, og dommerne M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan og D. Šváby (refererende dommer),

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- FlibTravel International SA og Léonard Travel International SA ved avocat P. Frühling
- AAL Renting SA og Haroune Tax SPRL ved avocat V. Defraiteur
- Saratax SCS, Ryad SCRI, Taxis Bachir & Cie SCS, Abdelhamid El Barjraji, Abdelouahab Ben Bachir, Sotax SCRI, Mostapha El Hammouchi, Boughaz SPRL, Sahbaz SPRL, Jamal El Jelali, Mohamed Chakir Ben Kadour, Taxis Chalkis SCRL, Mohammed Gheris, Les délices de Fes SPRL, Abderrahmane Belyazid, E.A.R. SCS, Sotrans SPRL, B.M.A. SCS, Taxis Amri et Cie SCS, Aramak SCS, Rachid El Amrani, Mourad Bakkour, Mohamed Agharbiou, Omar Amri, Jmili Zouhair,

Mustapha Ben Abderrahman, Mohamed Zahyani, Miltotax SPRL, Lextra SA, Ismael El Amrani, Farid Benazzouz, Imad Zoufri, Abdel-Ilah Bokhamy, Ismail Al Bouhali, Bahri Messaoud & Cie SCS, Mostafa Bouzid, BKN Star SPRL, M.V.S. SPRL, A.B.M.B. SCS, Imatrans SPRL, Reda Bouyaknouden, Ayoub Tahri, Moulay Adil El Khatir, Redouan El Abboudi, Mohamed El Abboudi, Bilal El Abboudi, Sofian El Abboudi, Karim Bensbih, Hadel Bensbih, Mimoun Mallouk, Abdellah El Ghaffouli og Said El Aazzoui ved advokats D. Ribant og I. Ferrant

— Europa-Kommissionen ved W. Mölls og J. Hottiaux, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 21. december 2016, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 96, stk. 1, TEUF.
- 2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med et søgsmål med nedlæggelse af påstand om forbud anlagt af FlibTravel International SA (herefter »FlibTravel«) og Léonard Travel International SA (herefter »Léonard Travel«), som begge er selskaber, der driver almindelige busruter til persontransport, mod fysiske og juridiske personer, der udøver virksomhed som henholdsvis taxachauffører og taxavognmænd, på grund af illoyal konkurrence, som førstnævnte hævder, at sidstnævnte har påført dem.

Belgisk ret

- 3 Ordonnance de la Région de Bruxelles-Capitale du 27 avril 1995 relative aux services de taxis et aux services de location de voitures avec chauffeur (hovedstadsregionen Bruxelles' bekendtgørelse af 27.4.1995 om taxatjenester og tjenester vedrørende leje af køretøjer med chauffør) (*Moniteur belge* af 1.6.1995, s. 15510), som ændret ved bekendtgørelse af 20. juli 2006 (*Moniteur belge* af 29.9.2006) (herefter »bekendtgørelsen af 27. april 1995«), bestemmer følgende i artikel 2, stk. 1 og 2:

»1) Taxatjenester: tjenester, som omfatter transport af personer mod vederlag i motorkøretøjer med chauffør, og som opfylder følgende betingelser:

- a) Køretøjet – dvs. en personbil, blandet bil eller minibus som omhandlet i arrêté royal du 15 mars 1968 portant règlement général sur les conditions techniques auxquelles doivent répondre les véhicules automobiles et leurs remorques, leurs éléments ainsi que les accessoires de sécurité [(kongelig anordning af 15.3.1968 om generelle forskrifter vedrørende de tekniske betingelser, som motorkøretøjer og deres påhængskøretøjer, deres tilbehør og sikkerhedsudstyr skal opfylde)] – skal efter sin konstruktion og sit udstyr være egnet til at befordre maksimum ni personer – chaufføren medregnet – og være bestemt hertil.
- b) Køretøjet skal være stillet til rådighed til for offentligheden, enten på en bestemt holdeplads på offentlig vej i henhold til de generelle forskrifter om færdselspolitiet eller ethvert andet sted, der ikke er åbent for offentlig trafik.
- c) Når køretøjet anvendes som taxa, skal tilrådighedsstillelsen omfatte køretøjet og ikke hver enkelt plads, og når køretøjet anvendes som kollektiv taxa med tilladelse fra hovedstadsregionen Bruxelles hver enkelt plads i køretøjet og ikke selve køretøjet.
- d) Kunden fastsætter bestemmelsesstedet.

2) Tjenester vedrørende leje af køretøjer med chauffør: alle persontransporttjenester, der udføres mod vederlag i motorkøretøjer, som ikke er taxatjenester, og som udføres ved hjælp af køretøjer af typen personbil, blandet bil eller minibus med undtagelse af køretøjer, der er indrettet som ambulance.«

4 Bekendtgørelsens artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Ingen kan uden tilladelse fra hovedstadsregionen Bruxelles udføre taxatjenester med et eller flere køretøjer fra en offentlig vej eller ethvert andet sted, der ikke er åbent for offentlig trafik, og som er beliggende i hovedstadsregionen Bruxelles.«

5 Den nævnte bekendtgørelses artikel 16 har følgende ordlyd:

»Ingen kan uden tilladelse fra hovedstadsregionen Bruxelles udføre tjeneste vedrørende leje af køretøjer med chauffør ved hjælp af et eller flere køretøjer i hovedstadsregionen Bruxelles.

Kun vognmænd, der har en tilladelse udstedt af hovedstadsregionen Bruxelles, kan levere tjenesteydelser, hvis startsted for brugeren er beliggende i hovedstadsregionen Bruxelles.

[...]«

6 Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 29 mars 2007 relatif aux services de taxis et aux services de location de voitures avec chauffeur (hovedstadsregionen Bruxelles' anordning af 29.3.2007 om taxatjenester og tjenester vedrørende leje af køretøjer med chauffør) (*Moniteur belge* af 3.5.2007, s. 23526), som ændret ved arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 27 mars 2014 (hovedstadsregionen Bruxelles' anordning af 27.3.2014) (*Moniteur belge* af 17.4.2014), bestemmer i artikel 31, nr. 7, at det er forbudt for chauffører »at antaste kunder eller at lade andre antaste kunder for dem«.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

7 Inden for rammerne af en underkoncessionsaftale, der er indgået med Brussels South Charleroi Airport, driver FlibTravel og Léonard Travel en almindelig busrute, der særligt forbinder banegården gare de Bruxelles-Midi i Bruxelles (Belgien) og Charleroi-lufthavnen (Belgien).

8 Den 21. maj 2014 anlagde FlibTravel og Léonard Travel søgsmål mod de sagsøgte i hovedsagen for præsidenten ved tribunal de commerce francophone de Bruxelles (den fransksprogede handelsret i Bruxelles, Belgien) med påstand om, at der blev nedlagt forbud mod en praksis, som sagsøgerne gjorde gældende var i strid med god handelspraksis, idet den blev udøvet under tilsidesættelse af artikel 2, stk. 1, litra c) og d), i bekendtgørelsen af 27. april 1995.

9 Til støtte for deres søgsmål med nedlæggelse af påstand om forbud gjorde de gældende, at de sagsøgte i hovedsagen eller personer, der arbejder for dem, antaster passagerer ved gare de Bruxelles-Midi, som skal til Charleroi-lufthavnen, med henblik på at samle dem i »taxaer af minivan-typen« for derefter, når disse taxaer er fulde, at køre dem til lufthavnen. De kritiserede følgelig de sagsøgte for bl.a. at samle passagerer, som skal samme sted hen, at praktisere afregning for tjenesten pr. passager og ikke pr. køretøj, og at antaste passagererne.

10 Ved dom af 11. februar 2015 forkastede præsidenten for denne ret samtlige FlibTravel og Léonard Travels påstande, idet præsidenten fandt, at de hævdede faktiske omstændigheder ikke var godtgjorte.

11 Den 13. juli 2015 appellerede sagsøgerne i hovedsagen denne dom til cour d'appel de Bruxelles (appeldomstolen i Bruxelles, Belgien).

- 12 Denne ret er af den opfattelse, at taxavognmændene i henhold til artikel 2, stk. 1, litra c) og d), i bekendtgørelsen af 27. april 1995 hverken kan stille individuelle pladser til rådighed for deres passagerer i stedet for hele køretøjet eller fastsætte deres bestemmelsessted på forhånd. Retten finder endvidere, at den omtvistede praksis er udtryk for, at kunderne antastes som omhandlet i artikel 31, nr. 7, i arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale relatif aux services de taxis et aux services de location de voitures avec chauffeur af 29. marts 2007, som ændret ved arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale af 27. marts 2014. Den er af den opfattelse, at denne praksis udgør en overtrædelse af disse bestemmelser og er i strid med god handelspraksis. Denne praksis er derfor forbudt og kan gøres til genstand for et forbud, efter at en berørt part har nedlagt påstand herom.
- 13 Den forelæggende ret har imidlertid rejst tvivl om foreneligheden af disse bestemmelser med artikel 96, stk. 1, TEUF, henset til bl.a. den manglende underretning af Europa-Kommissionen om bekendtgørelsen af 27. april 1995.
- 14 Retten er nærmere bestemt i tvivl om, hvorvidt anvendeligheden af artikel 96, stk. 1, TEUF på den sag, der verserer for den, forudsætter, at den omhandlede transport har en grænseoverskridende dimension, for så vidt som bestemmelsen omfatter »transport inden for Unionen«. Retten har anført, at de i hovedsagen omhandlede transportydelser ikke udelukkende er til fordel for indenlandske statsborgere på grund af den internationale dimension af den omhandlede banegård og lufthavn. Retten er ligeledes i tvivl om fortolkningen af udtrykket »priser og vilkår« i denne bestemmelse og om spørgsmålet om, hvorvidt beskyttelsen af bestemte industrier, som er tilladt i henhold til bestemmelsen, finder anvendelse på en transportindustri som den, der tilbyder af taxatjenester.
- 15 Under disse omstændigheder og efter at have hørt parterne om foreneligheden af bestemmelserne i bekendtgørelsen af 27. april 1995 med artikel 96, stk. 1, TEUF har cour d'appel de Bruxelles (appeldomstolen i Bruxelles, Belgien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 96, stk. 1, TEUF fortolkes således, at den kan finde anvendelse på de priser og vilkår, som en medlemsstat pålægger taxavognmænd, når:
- a) takakørslen kun rent undtagelsesvis foregår uden for landets grænser
  - b) en væsentlig del af de berørte taxaers kunder er EU-borgere eller personer, der er bosat i Den Europæiske Union, men som ikke er statsborgere eller bosat i den omhandlede medlemsstat, og
  - c) den omtvistede takakørsel under sagens konkrete omstændigheder meget ofte for passagerne blot udgør en strækning af en længere rejse, hvis ankomststed eller afgangssted befinder sig i en anden EU-medlemsstat end den omhandlede medlemsstat?
- 2) Skal artikel 96, stk. 1, TEUF fortolkes således, at den kan finde anvendelse på andre driftsvilkår end takstvilkårene og vilkårene for opnåelse af tilladelse til at udøve den omhandlede transportvirksomhed, såsom i den foreliggende sag et forbud for taxavognmændene mod at stille individuelle pladser til rådighed i stedet for hele køretøjet og et forbud mod, at disse vognmænd selv [fastsætter] bestemmelsesstedet for den kørsel, der tilbydes kunderne, hvilket forhindrer disse vognmænd i at samle kunder, der skal det samme sted hen?
- 3) Skal artikel 96, stk. 1, TEUF fortolkes således, at den, medmindre Kommissionen giver bemyndigelse hertil, forbyder foranstaltninger som de i [det andet] spørgsmål [...] omhandlede
- a) der blandt andre mål generelt har til formål at beskytte taxavognmænd mod konkurrence fra firmaer, der udlejer biler med chauffør, og
  - b) der under de konkrete omstændigheder, [som] gør sig gældende i den foreliggende sag, specifikt bevirker, at busvognmænd beskyttes mod konkurrence fra taxavognmænd?

- 4) Skal artikel 96, stk. 1, TEUF fortolkes således, at den, medmindre Kommissionen giver bemyndigelse hertil, forbyder en foranstaltning, der forbyder taxavognmænd at [antaste] kunder, når denne foranstaltning under de konkrete omstændigheder i den foreliggende sag bevirker, at taxavognmændenes muligheder for at hverve en konkurrerende busvognmands kunder mindskes?»

Om de præjudicielle spørgsmål

- 16 Med det andet spørgsmål, som skal behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 96, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at den finder anvendelse på en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der regulerer de betingelser, som taxatjenester skal leveres under.
- 17 Bestemmelsen fastsætter, at det ved transport inden for Unionen er forbudt medlemsstaterne at anvende priser og vilkår, der indebærer nogen form for understøttelse eller beskyttelse til fordel for en eller flere bestemte virksomheder eller industrier, medmindre Kommissionen giver bemyndigelse dertil.
- 18 I overensstemmelse med fast retspraksis skal der ved fortolkningen af en EU-retlig bestemmelse ikke blot tages hensyn til dennes ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og til de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af (dom af 16.11.2016, Hemming m.fl., C-316/15, EU:C:2016:879, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 19 Det fremgår i denne henseende af ordlyden af artikel 96, stk. 1, TEUF, at bestemmelsens formål er at regulere de nationale lovgivninger, som finder anvendelse på transport inden for Unionen vedrørende priser og vilkår, der indebærer nogen form for understøttelse eller beskyttelse til fordel for en eller flere bestemte »virksomheder« eller industrier.
- 20 Denne bestemmelse har til formål at forhindre, at medlemsstaterne vedtager støtte- eller beskyttelsesforanstaltninger, som indirekte kommer den berørte erhvervsdrivendes kunder til gode, idet denne erhvervsdrivende anvender de nævnte priser og vilkår over for dem, og ikke støtte- eller beskyttelsesforanstaltninger, som direkte kommer andre erhvervsdrivende, der befinder sig i et konkurrenceforhold med den berørte erhvervsdrivende, til gode.
- 21 Denne fortolkning understøttes af artikel 96, stk. 2, TEUF, i henhold til hvilken Kommissionen med henblik på at give bemyndigelse til en foranstaltning, som i princippet er forbudt ved artikel 96, stk. 1, TEUF, især skal tage hensyn til de krav, som en hensigtsmæssig regional økonomisk politik stiller, til de underudviklede områders behov og til problemerne i områder, der er alvorligt berørt af politiske forhold.
- 22 Artikel 96, stk. 1, TEUF skal derfor fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på en lovgivning som den i hovedsagen omhandlede.
- 23 Den modsatte fortolkning, som støttes af de sagsøgte i hovedsagen, ville i øvrigt være til skade for den effektive virkning af artikel 58 TEUF, som i overensstemmelse med artikel 91 TEUF indebærer, at anvendelsen af principperne for den frie udveksling af transporttjenesteydelser gennemføres via indførelsen af den fælles transportpolitik (jf. dom af 22.12.2010, Yellow Cab Verkehrsbetrieb, C-338/09, EU:C:2010:814, præmis 30), for så vidt som artikel 96, stk. 1, TEUF så ville få virkning som et direkte forbud mod en stor del af foranstaltningerne, som kunne kvalificeres som begrænsninger af den frie udveksling af transporttjenester, uden at en sådan regel var blevet vedtaget af EU-lovgiver.
- 24 Henset til de ovenstående bemærkninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 96, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på begrænsninger pålagt taxavognmænd som de i hovedsagen omhandlede.

- 25 Henset til besvarelsen af det andet spørgsmål er det uforholdt at besvare de øvrige forelagte spørgsmål.

Sagens omkostninger

- 26 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Artikel 96, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på begrænsninger pålagt taxavogtmænd som de i hovedsagen omhandlede.

Underskrifter